

GAUGUIN : D'où venons-nous ? Que sommes-nous ? Où allons-nous ?

LÁSZLÓFFY ALADÁR

A magyar–magyar fejlemény-viszonyról

EGY IDEIGLENESEN MAGYARORSZÁGON ÁLLOMÁSOZÓ HATÁRONTÚLI OLVASATAI

I. Bevezetés az imázsológiába

„És micsoda óriás falak egy maroknyi embercsoport oltalmazására!...”

(Henry Miller: *Mükéné*)

Imázs? Fáma? Hírünk a világban? Valahol a strassburg-i liturgiában valami nyilatkat illető könyörgésnél kezdődött s a tőszomszédságban gulaschra, fokoschra, Mariskára redukálódva végződött.

Az aggasztó jelek nem a világ kőkorszakban megrekedt vagy oxfordi térfelének egyikére-másikára jellemzők. Mikor az volt divatban és Ferenc Jóska meghívta, a bábolnai ménest meglátogató Valahanyadik Nyelvtörő Nevű sziaími király és környezete is minden tudnivalót bevágott a nyelvtörő nevű Magyarországról. 1990 után magyar külügyi tisztviselőtől Angliában kérdezte meg egy külügyi tisztviselő, hogy apropó, mikor is húzódtak, vonultak, költöztek, szivárogtak be a magyarok Romániába? Egyszerűen nyomunkat veszítették. A történelem a tedd meg és felejtse el jegyében dolgozik. Érdekes, hogy pedig az angolok – másik végletként – nem borítanak fátylat a cilinderre, ahonnan efféle megállapításokat húznak elő íróik, történészeik, melyek akár „imázsmélypontjainkat” is jelenthetik: „a Harmincéves háború idején felbukkant egy kis energikus törzsfőnökük” (Bethlen Gábor), aki „nyugtalan alattvalóit szinte évente vitte háborúba”...

*

Külső tekintettel szemlélve dolgainkat, írott és íratlan hősök írott és íratlan világa tartalmazza azt a táblázatot, melyen negatív értékek a mi pozitívumaink, és pozitívak, amik előttünk negatívumnak számítanak. Mindig maradnak végül feloldhatatlan, legalább érzelmi szembefeszülések, még hogyha ezek feloldása nem is nyílt konfrontációt jelent majd. Aminek Szondi és Dobó, Thúry György és Losonczy István, Dugonics és Jurisics, Zrínyiek és Hunyadiak, Bornemissza Gergő és a beszélő köntös viselője ellenálltak – pontosan az voltunk mi úgy 896 táján Szvatoplukéknak. Mikor ki az „ad sagittas” tulajdonosa. Persze korábbi korokban a primitívia még némileg helyettesí-

tette a képmutatást: nem csupán békekötések szabályozták, egyezmények rendezték, hanem helyben kontrázott meg, aki képes volt rá, bármely megoldást.

*

Már a címkézés, a szimpátia és antipátia kimutatása hathatós ösztönzője, eszköze az önbizalomnak s az elbizonytalanodásnak. Az „utolsó csatlós”, „bűnös náció”, „irredenta”, „szeparatista” – régebbi summásan, egyetlen Olmützbe, Kufsteinbe, Spielbergbe utasító szóval rebellis volt. És 56-ban hirtelen ez az önmaga és mások előtt mázolt elem – hőssé lesz. A Nyugat (épp a franciák) nevében egy Camus zeng dithirambust róla (mint száz évvel korábban Heine, Ibsen). Aztán valahogy tesznek róla a hivatásos „haladók” világszerte dróton rángatott táborából, hogy ez is elhalványuljon, lekopjék, ellensúlyozzák valahogy kívülről és belülről. Nem mindig kellene ehhez tények. Néha elegendők az értelmezések, hangsúlyeltolások.

Az ember azt hinné: az ilyesmiket a Rákóczi vagy a kossuthi „hőskor”, lehet, már a következetes szembenállás az ottomán birodalommal, a „törökvilág” martiriuma egyszersmindenkorra beállította, meghatározza. Pedig nem. Minden kor és nemzedék előtt, a más-más emberiségek és közvélemények szívében vizsgáznunk kell folyton. Non-stop megmérés és rövidéletű besorolás ez. Mindenkié mindenki előtt. Ez a sminktechnikás álarcsorozat, Veronika-kendő újrászövés az IMÁZSÉPÍTÉS. Hölgyek, urak, a panoptikum nyitva áll! És vizsgázzunk önmagunk előtt is. Így vesszük észre, hogy mi, akik mostanában annyira ragaszkodunk a kollektív jogokhoz, időnként valamilyen ürüggyel elhanyagoljuk a kollektív kötelességeket.

*

„Mindent vissza!” zengett az utca egy megfelelőnek látszó pillanatban. Most már világosabban kitetszik, hogy mi, milyen s mivel jár a „visszaadás” úgy 50 év után. János bácsi s Juli néni esetében is; nem egy országában. Öt órán belül a leszakadt végtagot is vissza lehet varrni mai sebésztechnikák szerint. Ott ahol. Nyilván nem éppen ott, ahol zúg az a négy folyó, és hét órán túl nem győztelek várni alapon *már/még* sehol. Itt az „egyszer talán” nem segít, mert a sebek hegednek, a határok befornak, ami együtt volt, ha a szétvágást túl is élte, elkülönül.

A világban azért sem lehet „rend”, mivel a Teremtő Hivatalt rendre mindenki megkörnyékezte soron kívüli helyrehozatali kérvényekkel, s az csak továbbtaszította a mezsgyéket, falakat. A határrendezésről csak az a nemrég megjelent világvége-elemzés jut eszünkbe, miszerint, ha beáll, akkor a fő-fő katasztrófa-tényező a fellépő anarchia lenne. Méretarányos példának elég egy moztitúz, stadion-verekezés, lelátó-omlás.

Jelképeink: kicsinyített, összecukható, zseb-elképzelések valami nagyról. Jelképeink majdnem mind(ig) zsugorított rémállapotok. Ha összeomlik valami... márpedig össze fog omolni... ha nem... Jól van, ne renoválják. Dőljön össze, mint a nótabeli vendégfogadó, melyben nincs eladó barnakislány. A telek többet ér máris. Az országé is. Megint. Hányszor volt/van úgy a történelemben, hogy lepusztul a felépítmény? Az *udvar* ér többet. A tér. Mi csak tudhatnánk (tatárjárás, törökudulás), ha nem holmi robotképek után keresnénk a helyreállítás módját. Holló, csőrében egy gyűrűvel... Nézzenek utána (ma, zárásig, amíg a készlet tart) a Corvinban. Vagy lejben Vajdahunyadon. „Hunedoara, kohászati központ...” mondom – *centrum* áruháza...

Nem kell csodálkozni: a történelem közelebb áll a merkantilizmushoz, mint a pátoszhoz. A lét teátruma csak utólag hasonlít elveszett paradicsomokhoz, s rendszerint

másoknak, nem akik lakták. Ott, közelről, a csengőnevű csaták, magasztos mészárlások előtt csupán úgy-ahogy felsepert, elrendezett fapiac valamennyi haza. Az is. A jólismert. A számunkra sokat, mégis hiába mediatizált. A metaforába foglalt „agyalakú országgrész” is csak amőbaalakzat. Aligha végleges égi látvány, égből-látvány (bokréta, Istenkalapja), még hogyha meglepően sokáig változatlan körvonalú is, mint a csillagképek. Vannak efféle bolygóhollandiak. Ilyen bolygóhollandia Magyarország is a történelem láthatárán: nagysága, alakja, határai, felségele, hovatarozásai. Kapalózásai is mindmáig. Nem csoda, ha van, akit megtéveszt, és van, akit hidegen hagy, annyira, mint Madagaszkár és az ő rövid, de önérzetes malgas szabadsága és függetlensége egy ősinternacionalista import-cézár, elnök, kormányzó, fővezér, főtítká, gróf Benyovszky Móric alatt.

Ettől nem is egyformák ők. Egyik a másik szemében.

*

A történelem soha nem csupán „egyik tantárgy”. Aki ellenőrzi a múltat, az ellenőrzi a jövőt is – figyelmeztet Orwell. Sorsunk sokkal nagyobb mértékben a történelmi múlt függvénye továbbra is, mint amilyen arányban a jelenlakó – bármelyik európai országban, így Magyarhonban is – ennek tudatában van, amilyen mértékben ismeri is, bár hozzátétőleges adatrendszerében ezt a „tantárgyat”.

Az is igaz, hogy némely átszámítási kulcs nélkül, a múlt számos vonatkozása rejtély, vagy félreolvasható hieroglifa marad a jelenlakó előtt. Mégsem volt soha emberiség, amelyik ne lett volna kíváncsi az időbeli előzményre, s ha másképp nem volt hozzáférhető számára (az idő bármilyen vasfüggönyöknél iszonyatosabb határok mögé zárja a maga birodalmát!) – bár mesék, legendák, hiedelmek formájában ne próbált volna egy hibátlanul teljes „imázst”, koherens múltképet birtokolni.

Ma – az az érzése az embernek – számos érdek és érdektelenség összhatásaként, történiék egy többé-kevésbé tudatos, kísérlet valami egydimenziós életszemlélet kialakítására. A múlt az, amit mint ballasztot, fölösleges terhet legkönnyebb, sőt üdvös is kidobni a léghajból. Legalább nem kell civódni rajta, mondják egyesek. Legalább diadalmaskodhatnak azok, akik nem is szerették volna, ha tisztázódik, mert a homályban ők jobban „tájékozoódnak”, bólogatnak mások.

Akárhogy is van, – s ez a mi, egyszerűen magyar bánatnak becézhető károsult-érzetünkre, jellegzetes múltérzékenységünkre is jellemző –, axióma értékű, hogy rendszerint bukás, vesztés, megtöretés után, s nem gögjenek teljében lesz bölcs és belátó egy nép, egy nemzet. Nem milleneumkor. Úgy száz évvel utána.

A jövőt a mindenkori emberi szerveződesi képlet szokta magára vállalni, többé-kevésbé felelősen vagy felelőtlenül. Marad a jelen: elég, hogyha a jelen kihívásaira, kérdéseire készül fel az új nemzedék, állítják akik állítják, s az álláspontjukat hallgatva (ha elfogadni nem is lehet nyugodt lelkiismerettel és önmagával kibékült tisztességgel) – olyanak tűnik ez a kialakítandó egydimenziós világ, mint valami óriás „ki-mit-tud”, ahol az esélyes az lesz, aki „csak egyre” koncentrá, ugyebár, megszabadultan múlt és jövő terhetől.

Minden másképp volna, hogyha valami rosszhangulatú felfűtöttség, túlfűtöttség már eleve nem akadályozná meg olyan légkör kialakítását, hogy bizalommal lehessen „közös kasszába” dobni múltat és jövőt, mint valami pozitív értelmű *dupla vagy semmi* tétjét, zálogát. Ám sajnos a gyanú nem szundikálhat. Egész ki-mit-tuddá átképzendő szépreményű jelenünk rozsdás egy gazdag múlttól, és máris lyukas díszlet egy jövőre

eltett szegénységtől. Valahogy aztán mindenki rosszul kezdi csinálni, mint a szexuális felvilágosításba zavarukban belevető szülők ama döntő pillanatban. S így elárulják magukat és egymást. Az élő jelenlákó, aki az EU meg a NATO kedvéért már-már lemondott volna a múlttól, rájön, hogy megint rá akarják szedni valami fényes jövővel. Gyanakodva konstatálja, hogy az ő oldalán letagadott értékek lappanganak, miközben begyűrűzik az anyagi mellé újra a lelki szegénység is, a pillanatnyiség bővlija, aprópénzre váltható politikája. Hogy az egész zseniálisan alakuló új helyzet csak egy új függőségi, zsarolási zsidvásár létrehozása, szabadverseny ürügyével.

Lehet, hogy mindennek mégis egyszerű magyarázata van. Már nagyon régen megszűnt az a kényszer, mely azt a múltban mindig heroikusabbnak látszó életformát általánossá tette, s az irodalmiság, holmi papírforma, kép-poézis hozta át azt az ember-típus sokadalmat, panoptikumot, melyet már hiába keresni, a látványos harcmezőkön, Kenyérmezőkön vagy Segesvárokon. Pedig a kevésbé huszárosra fent korok ugyancsak a kenyér mezőin vezetett rohamokkal imponálnak vagy omlanak össze ezután is. A történelem – és az ő tanulása folytatódik. Más szükség és kényszer közepette. Ha nagyobb volna a csend, mely a múlt felvonásaiban már egyre halottibb, szinte hallani lehetne a mi (nemlétező) sarkantyúink pengését is. Az egész eddigi (maga) *viseletből* – s talán helyette – megmaradt NYELVET.

Egy amerikai (Miller) figyelni meg és jegyzi fel, hogy a görög író esélye az örök íróé: „...Majd elgondolkodva fűzte hozzá – Mire lenne jó írónak lenni? Görög írónak... Senki sem olvas görögül. Itt ezer olvasóval már szerencsésnek mondhatja magát az ember. A művelt görögök nem olvasnak görög írókat. Inkább német, angol, francia könyveket olvasnak. Görög írónak semmi esélye sincs Görögországban. – De hát lefordíthatnák a műveidet más nyelvekre – vetettem föl. – Nincs az a nyelv, amely vissza tudná adni az újgörög szépségét, ízét-zamatát...”

*

Néha legkönnyebb volna megpróbálni „lefordítani” a történelmet. Vagy csupán a helyzetet: ...a huszártól a Taszárig terjed... Persze nekünk is kérdésekre könnyebb volna kérdéssel válaszolni. Felelni mindig mindennel. Százötven éves negyvennyolcunk is új huzavonának tavaszára esik, amikor átszámítási kulcsa, konvertibilitás-titka van, mint a valutáknak a forinthez, jelenbeli fabatkánkhoz képest, mindennek, amire a közeli-távoli múltból büszkéek lehetünk. Várak és vérek. Egyrészt vessünk csak pillantást romra, vívmányra, patkószegre, sarkantyúra, hagyományra, bizonyítékra, tervre, érvre. Másrészt hányjunk fityvet a csiri-biri-kékdolmányra, érdekes játék: vajon belőlünk mire lenne büszke a múlt?

„Karóval jöttél, nem virággal” – kezdi azt a legendás önelemzés-futamot József Attila, mely annak lírai demonstrálását gyöngyözi ki végül, hogy az emberrel méltán, mintegy önvédelemből bánnak el így, a lét maga, a hatalmak, szerelmek, normák, politikaiak és gazdaságiak, hiszen az ember egyszerűen lerohanja a világot; mint metafora, ő a megtestesült agresszió: kérdez, számon kér, lázad, elégedetlenkedik és fészkelődik folyton. Ahelyett... Ahelyett, hogy figyelne. Hogy szótfogadna. A kozmopolitizmus, internacionalizmus, mundializmus, globalizáció csupán különböző „korabeli” fedőneve ugyanannak a pozitívnak beállított, értéknek tételezett egyoldalúságnak és kizárólagosságnak, mellyel szembe egyoldalúan és kizárólagosan a nacionalizmust, az elszigetelődést, a szeparatizmust, a bezárkózást állították értéknek mások. Mindössze ezt kell mindig észrevétlenül kikapcsolni a receptből, hogy a nadrág (s a préselt sonka) jól ki-

vasalva veszi fel előírásos formáját: az élőlény se karóba húzva (megfenyítve, megszártva, elnevelve, átnevelve, idomítva), se bár karóhoz kötve nem alakul természetesen! A karó a gazda eszköze. Akár csupán felfuttatni rá a célja, akár agyabafőbe nevelni vele.

Belőlünk talán erre az egyre lehetne büszke a múlt, hogy egyáltalán vagyunk. Ezen a néven, hozzávetőlegesen ezen a (lak)címen. Mert arra aligha, hogy holmi renitens Dózsák, kurucok jogfolytonossága ott úszik ugyan felettünk, de azt a fővő pacalleves gőzében inkább elhessegetjük, mint piaci (vagy konyhai) legyet. A nemzeti jellem vegykonyhája is ugyancsak tele tud gyűlni legyekkel.

Idei húsvéti negyvennyolcunk új huzavonás tavaszán inkább ama Petőfis, a paroxizmusig veszettül kiéheztetett szabadság-libidó kihunytat, kushadását lehetett konstataálni; félévszázados nagybőjt után valaki pár éve (nem egészen magányos) dühében szórópisztollyal a pesti házfalakra fújhatta, hogy „BIRKANÉP”. Fújhatná magára az egész szomszédság, köröskörül.

„Ideiglenesen hazámban állomásozom” – egyesíti az egész félévszázados helyzet iróniaforrás-készletét szellemes versében Restár Sándor. Vagy véglegesen nem állomásozom hazámban, tehetné hozzá a magyarság egyharmada. S máris kész a leltár:

Bennünket most már/még (a nem aktuális törlendő) nem kardlapoznak, de nincs is semmi izgága „ide veled régi kardomozás”. Bennünk mit lapoznak? Úgy olvasnak bennünk, mint a nyitott könyvben. Mint az Interneten. Ezért nyugodtan, minden kockázat nélkül taszigálnak. Akarok-nem akarok „odamenni”, ami lehet csak nép-izotópok derivátum-Európája lesz? A másik véglet is észbontó: egy szájhagyomány-nemzet emlékkönyv-irodalmában, leprélve, kiprélve, beprélve, kuriózum-lóherévé válni.

Néha nehéz lefordítani a történelmet. Akár kérdéssé is.

II. Ellenség- és robotképek

És felmentünk a SEHOVA közepére!”

(Teller Ede Los Alamosról)

Emlékezzünk csak az „ellenségképekre” s ezek fényében a haza meghatározásnak változásaira. A kifejtendő gondolatsor másik végpontján egy jelenben vizsgálandó folyamat áll (a tömörítés kedvéért egy sajtóközleményből idézem): „A műemlékek világnapján Ráday Mihály helyrehozott és romhalmazzá vált, széthordott kastélyokat mutatott, s arra gondoltam, milyen szép is lehetne ez a kis ország, ha legalább azt meg tarthatnánk, amit eddig nem loptak szét, tettek tönkre belőle...”

Az embernek az a félelme támad, hogy annyira bokrosodnak a teendőink és átgondolnivalóink, hogy egyre lehetetlenebb lesz átfogni az egészet. S hogy a demokrácia – bármely látszatok ellenére nem egy több szem többet lát, több egy helyesebben gondolkodik s jobb végeredményre jut alapon működő valami lesz lassan, hiszen jelentős alkotó részeit műveletlenség teszi alkalmatlanná az együttúttásra, más fontos adagokat a közöny. Az a félelmetes, az apokaliptikusan felsejülő vízió, hogy (így aztán) nem találkoznak többé a szempontjaink sem. Vigyázat, kiáltana bele az össznépi (összemberiségi) valamibe az ember, kezében az újsággal, a képernyő előtt, az információ-özönben sodródva – vigyázat, hiszen ez a félműveltség közege, melegágya is. Beethoven maholnap a csak diszkózenén élő nemzedéknek egy sikerfilm bundás főszereplőjének köszönhetően elsősorban szentbernáthegi kutyus, Puskin pedig Manfred Schultze német etnográfus lova, amelynek nyergéből Mongóliában mongolokat tanít (vissza) lo-

vagolni, mivelhogy ott kihaltak(!) a lovak. Ám ez is lehet csupán egy állítás. Erről van szó ugyanis: Ma mindenki állít, amit csak akar és publicitáshoz jut. Az információk pedig rangsorolatlanok és az egész egyre kiszolgáltatottabb a manipulációnak.

Egy pillanatra térjünk vissza a kezdőmondatokban kifejeződő sóhajhoz: milyen szép lehetne... ha legalább annyi megmaradna. (Miből? a hazából, annak múltjából stb.) Nem azt érdemes elemezni, előtérbe hozni, ami az emberi szerkezet „széthordszétlop” inerciáiból következik, hanem csak azt legalább, amit ebből nem lebontottak, tompítottak, hanem rögzítettek, sőt felfokoztak, megerősítettek a negatív ráhatások, az a *másra* nevelés a hazával kapcsolatban, mely csak úgy áradt az elmúlt félévszázadot átható, vezényelő politikumból.

A patriotizmus zavara, egyes optimista látásmódok szerint, nem volt komoly, mire eljött közénk, leszállt, mint szentlélek, az átmenet. Hiszen a többség, az egészségesen gondolkodó, az otthon, nagy titokban vagy a lehetséges keretekig menően nyilvánosan folyó jó nevelés ugyebár „formában” tartotta a hazafiságot, az egészséges nemzeti érzelmet és mintegy „beszélj bolond, beszélj!” tudomamittudokjával viszonyult a vehemens besulykolási folyamatokhoz, s amikor elő lehetett lépni (ismét „felszabadultunk”) szépen lepattogzott...volna, hogyha így álltak volna a dolgok. De egyrészt gondoljunk arra, amit Petőfi tételez *Az apostol* végén, hogy „...vénült s kihalt a szolganemzedék” jeremiási jóslata kellene hogy működésbe lépjen ezúttal is. Másrészt gondoljunk Trianont-fogadó nagyapáink sóhajára, hogy „jaj, csak a fejekben ne váljék határrá!” – és lőn, hogy határrá váltak az új normák, ami – tekintve az emberi lélek paramétereit – tökéletesen logikus volt. Részben. Olyan elkerülhetetlen megoldások folyományaképp, hogy kezdetben, a hirtelen lecsapó és legkönyörtelenebb, a *lelki meg szállás* éveiben egy illúziókat és véres gyakorlatot egyaránt kergető kisebbség gyorstalpalással átnevelő receptje hatott: a család is átélte a lebénított emberformáló műhely sorsát, nem volt tanácsos a gyermeknek mást mondani, nehogy ártatlan őszinteségében, összevetvén a különböző „tanításokat”, elszólja magát s romlásba döntse magát a családot. Persze ez is csak egy (akármilyen logikus, de) képlet, volt család, ahol a hagyományátadó műveltsor hosszú nemzedékek ismeretlen idők óta folyó integritását fontosabbnak tekintették az aktuális félelmeknél. Ezért is nem egységes és nem általános semmi. A nemzettudatunk, önképünk sem. Mert a belenevelt büntudat is sokszor hatott, hatásos volt; a reakcióképpen felfokozódó ábrándozó vagy vicsorgásig, türelmetlenségig menő nacionalizmus is. Mindkét véglét esetében egy (saját meghatározású) ellenségkép befolyásolja, károsítja a normális, jogos, öntudatos és önérzetes *haza-kép* kialakulását és működését.

A nagy baj, hogy nyolc évnyi részleges „kiesést” is bekalkulálhatunk, (eddig, máris!) mivel azóta lábadozó, tápáskodó, civakodó, ellentmondásokban bonyolódó munkálkodásunk ezen a téren – most is vakon és elvakulva kiszolgáltatva magát a politikumnak – nagyon finoman, hűvösen, távolságtartóan fogalmazva – nem hatékony eszköz a társadalom ilyenirányú szükségleteinek kezelésére. A kihívások folyamatosak pedig, előző nemzedékek minden élő tagjára s az újakra nézve egyaránt és közösen. Mindközönségesen. A feladat tehát csak részben felmérni a károkat, az olyasmit a Himnusz megfelelő passzusának alkalmazott szövegével, hogy „körülnéz és nem leli honját a hazában”; se benn, se kinn nem lehet rekedni büntetlenül, hogyha tartósan esik velünk, mert a nemzet (főleg nálunk) elavulttá nyilvánítása, és szorgalmas helyettesítése az állampolgársággal, mielőtt emberi jogosan-megnyugtatólag rendeződött volna e századi fekvésünk, nem tanácsos. Ha jól megnézzük, nem tudni miféle hanyag-

ságból, de még a törökkel se zárult le tisztességesen az a dolog; mi jól odamondogatunk egy párszor hogy egi csillagokat látott tőle, aztán beszámítottuk a Rákócziék, Mikesék tartásdját a harács ellenében s hogy jól bánt helyzetükben Kossuthékkal; a török pedig kegyesen megbocsátott nekünk, nagyvonalúan úgyszólván el is felejtette, hogy (nyelv- és ló-)rokon létünkre egyáltalán konfliktusunk volt vele, s még szép, nem követel kártérítést a Dugovics Titusz féle magával rántott lófarkas zászló álagrongálásáért.

Nagy cég, kibírja, tenné át a pipaszárat szája egyik szögletéből a másikba Mikszáth Zsigmond és Móricz Kálmán, ha még leülnének egy partira ezekről fecserészni. De ez a parti a nagy cég megkisebbedett és sötétkéék zakós, típusnyakkendőös csekkfejekkel benépesített jogutódjában, a maradék kis cégnél lenne lejátszandó. Ha tudná még az új generáció a történelmi földrajzot is, nemcsak a gazdaságit, s nagy buzgalmában most nem keverne annyi angol műszót a „szpiccsbe”, mint hajdan latint a dikcióba, mivel hogy akkor deákul kormányozták a hazát. Deákul bizony, tenné hozzá az ember ha nem is csupa Deák Ferencek... S eltűnődik az idők járásán a másusokén meg a villamosokén, a pesti nőknén meg a tankokén a pesti utcán, mikor a belügyminiszter még lövetett, de egy-egy magasztos, tiszta pillanatra az önképünk nem volt azonos a szki-zofrén ellenség- és robotképpel.

III. Kiengesztelni az önérzetet

„Felélesztik a mélyenalvót, aztán gyorsan beadnak neki egy altatót”

(Sajtócommentár, 1994. május)

Történt-e kár s történik tovább, ha nem egészítjük ki a tudattartalmunkat? Az „igazság” feltöltése (és feltöltődése) után, hol kezdődik a „mítoszrombolás”; magyarul: mennyire mehet el a helyreigazítás? Vannak, lesznek-e beavatottak, és akik nem bírják a horrort, eltakarhatják-e a szemüket továbbra is? Tehát a helyrehozatal a kárpótlás része-e. Vagy csak a történelmi igényesség valamiféle emelkedésének jele, mely jobbadán csak érzelmeket érint. Egyáltalán: bajt okoz, ha mindez elmarad, vagy tökmindegy, ha megtörténik?

Mert egyszer „felvilágosult” fejjel is meg kell beszélni, hogy Szent István opciója ugyan felülmúlhatatlan előnyökkel integrált a korabeli világfolyamatba, „Európába”, s az akkor létező, fellelhető teljes magyarállományt érintő döntése fontos gesztus volt? Vagy máris ezáltal, avagy már ezt megelőzően, valami ügyis leválasztott „nemzetrészeket”, melyekről végső soron lemondott Kelet-Nyugat összeegyeztethetlenségi okokból, áldozatul dobta őket a „létező Hungáriáért”. (Esetleg egy Hungária Minorért Magna Hungariá(ka)t? Hagyta őket a semmibe hullni, mert más aligha lehetett, tehetett? Vagy mert úgy vált először tragikus hőssé, aki ezt képes volt megtenni, stb. stb.) Aztán később a választott „nyugati magyar” részt is *odavesztette*. Mert azáltal, hogy mindent üldözött és irtott, ami az előző, a legyőzött, leváltott, kicserélt pogány-magyar hitvilággal, létformával, állománnyal összefüggött –, nyilván az úgy-ahogy rögzített dolgokat s magát a rögzítést (rovásírás), meg a megrögzött rögzítőket (táltosok, sámánok) egy big-big korabeli Recskre vetette, ezzel vajon nem helyrehozhatatlan, csak a tatár és török világszándékokhoz-tervekhez mérhető károkat okozott, beláthatatlan folyamatokat indított be „múlttudatunkat” illetően?

„Honnan jövünk? Mik vagyunk? Hová megyünk?” A Magyar Rádió egyik műsorfüzetében (98. Június-július) „Hallgatóink írják” rovatba kerül egyik külföldön élő, őstörténetünk egészére nézve „másként gondolkodó” szövegrészlete. Valami illusztrálására. Sokminden jellemzésére. Egyáltalán: nyilvánosságot kap, ha „áron alul” is valami visszhang-faliújságon. A főbenjáró tabu-kérdés, melyről – *a tudományos hozzáállás nagyobb dicsőségére* – hivatalosságok egymást kitenyészto sora, hatalmon, birtokon belül már nem is hajlandó tárgyalni, a „problémás öregfiú” levelében így szól: „Kemény Ferenc – Norvégia: A magyar nyelv jelenét és jövőjét tárgyaló, október 26-i műsorukkal kapcsolatban bátorkodom felhívni szíves figyelmüket *Egy külhonos magyar üzenete* című írásomra. Nyelvünk jelenét javítani és jövőjét biztosítani csak úgy tudjuk, ha múltjával tisztában vagyunk. Erre pedig az országhatárokon belüli és kívüli összes magyarságnak csak akkor nyílik lehetősége, ha a múlt századbéli agy mosással rákényszerített finn-ugor nyelvrokonság tartamától megszabadítják. Mihelyt ugyanis köztudomásúvá válik a Révai Miklós által részben, Berzsényi Dániel és Tánics Mihály által egészben vallott, de nem kellőképpen bizonyított tény, hogy a magyar nyelv az eurázsiai földrész egyetlen ősnyelve, amelynek részleges, tökéletlen eltanulásából erednek az egyéb, másodlagos nyelvek – amit én magyar, német és angol nyelvű iratimban tudományos szigorúval bizonyítok –, úgy köztudomásúvá válik az is, hogy a magyar nyelv jövőjének biztosítása nem holmi nemzeti büszkeség kérdése, hanem az egész emberiség közös érdeke. Mégpedig azért, mert egyedül a magyar nyelv múltjának helyes felderítése vet világot az emberiség csiszoltkőkori történetére, amelyről írásbeli emlékeink egyszerűen nincsenek. Hogy pedig elérhessük, a politikusoknak kell a magyar értelmiséget a nemzeti agy mosás ártalmas következményeitől megszabadítaniuk.”

Nem vagyunk, nyilván, még most sem kellőképpen „felvilágosultak” – azaz: „Vagy bolondok vagyunk s elveszünk egy szálíg” – vagy elveszünk egy szálíg, attól függetlenül, hogy az etruszokkal, germánokkal, portugálokkal, szerbekkel, románokkal együtt, bolondok voltunk végig. De mit is mondott Berzsényi, mit sejtett Vörösmarty? „Mihelyt ugyanis köztudomásúvá válik”...De nem válik. Ugyanis ebből a lezárt szárnyából a közhasznú ismeretek táranak manapság, úgy tűnik, még kísérletek se járnak át a nyilvánosságba. A főbenjáró tabu-témát egyáltalán emlegetni a szakmán belül rebellió, öngyilkosság, harakiri – a „tudományos hozzáállás”, a dogmátlanság nagyobb dicsőségére nyilván; hivatalos tenyészdekben egymást ki- és továbbtenyészto tekintélyek sora már nem is hajlandó tárgyalni, birtokon, hatalmon belül. Birtokukban van a finnugor *ELMÉLET*, melyet szép lassan *véglegessé felejtettek*. (*Eszükbe nem jutna, hogy közben, alig valamivel rövidebb „élet és tudomány” időszak alatt kifutotta magát egy másik, melynek szintén csalhatatlan bizonyíték volt a birtokában: a marxi-lenini ELMÉLET.*) Mi mindent kell itt még a magyar nyelv és kultúra tudat és tudás „biztosításáért” tisztázni, elérni, azon túl, hogy Funar és Meciar megenyhüljön irántunk? Vannak-e prioritások, horderők? S azokat ki állítja? S aki állítja, minek alapján – hogy éppen ő állíthatja őket? Halljunk mindent! Hogy kérdezhessünk és dönthessünk, buta, tarthatatlan válaszokat adhassunk újra. De mikor nem döntenek már valami icipici dologban, helyettünk, kiskorúak helyett olyan bácsik, akiknek pedig nagyon fontos a mi létünk, magyarságunk, különben nem lennének híresek, tekintélyesek, akadémiások? Most is, menetközben sokan fogják bánni, hogy belementek ebbe a kérdés-felelet-játékba, melyben úgysem akarnak a magukétól különböző válaszokat hallani. Nem is az a fontos, hogy *másban* kezdjünk el hinni – hanem, hogy *annak erkölcsi alapjában, ami így*

viszonyul az egészhez, ne szűnjünk meg hinni tovább, mint vallási örületből a csalódástól szabadgondolkodás végletére ébredők a sok-sok „középkor” rengeteg végén:

„Hát honnan jöjjünk? Mik legyünk? ... Ki ad többet? ... először, másodszor?...”

*

Részletek a Stockholmban élő költő, műfordító, tudós Sente Imre professzor *A „magyar” népnév származtatása és származékszavai* című tanulmányából (Újkeve, 1998. április-május): „Tudjuk, tapasztaljuk, hogy »magyar« népvünk nincs általánosan elterjedve a világon. Kosztantinosz bizánci császár a 10. században *türköknek* nevezgetett bennünket, a középkori krónikák pedig *hungarusoknak*, országunkat *Hungarianak*, amely nevezet változatai máig olvashatók a világtérképeken: Hungary, Hongrie, Ungarn, Vengria stb. Furcsa, hogy éppen az *onogur* török törzsnevet örökítettük így át a világ tudatába, ezt a »tíz nyíl«, »tíz törzs« jelentésű szót, amelynek viselői a hunokhoz hasonlóan egy ugyancsak viharfelhőként kerekedő s gyorsan szertefoszló birodalmat alkottak a népvándorlás korában. Birodalmukba, mint annyi más nép, lazán beletartoztak a mi őseink is. A világ tehát öntudatlanul is *török* voltunkat emlegeti, akárcsak Kosztantinosz. Mi azonban »*finnugorul*« magyarnak nevezük magunkat, jobban mondva »*ugorul*«, mert nyelvünk a vogulokkal s az osztjákokkal való együttélés korában (az »ugorkorban«) keletkezett az elmélet szerint. (De hiszen maga az »ugor« szó is török! Ugyanaz, ami az »onogur«-ban is szerepel. A török hatás tehát már akkor kimutatható, nemcsak a magyarok kiválása után.)... Nem cáfolja, de érdekes távlatokat nyitva egészíti ki ezt a hagyományos etimológiát az a cikk, amelyet nemrég olvastam a *Finnugor Világ* c. havilapban. A cikkíró (Veres Péter; nem azonos »Péter bácsival!«) véleménye szerint a *magyar* népnév eredetileg »beszélő ember« jelentésű volt... A primitív nép ugyanis nemcsak azzal különbözteti meg magát az idegenektől, hogy ő az »ember«, hanem azzal is, hogy csak neki van érthető nyelve, csak ő tud beszélni. Amit az idegen mond, az csak érthetetlen zagyaság, dadogás. A görögök barbárnak nevezték az idegent, maga a szó is a dadogást utánozza, akárcsak az arabok *berber* szava. Esetleg kukának, némának is tarthatjuk azt, aki nem ért bennünket, nem tud felelni szavainkra. A szlávok a *nyemec* »néma« szót használták az idegenekre, a németeket máig így hívják, amit mi is átvettünk tőlük. Szóval, utólag talán megbocsátható elfogultsággal, magunkat tartottuk »beszélő embernek«, s abban is lehet valami, amit cikkírónk állít, hogy ennek köszönhetjük nyelvünk megmaradását az évezredek vándorlás alatt Eurázsia pusztáin át a Kárpát-medencéig. Ezen magam sem győzők elegend csodálkozni: hogyan hogy nem vesztettük el elszigetelt finnugor nyelvünket? Hiszen állandóan török népek vettek körül bennünket, akiktől nagy mennyiségű jövevényszón kívül még hozzánk csatlakozó népcsoportokat is kaptunk: a honfoglaláskori hét magyar törzs közül ötnek török neve van! Csak azok tanultak volna meg magyarul, mi meg adtuk az értetlent, ha törökül szóltak hozzánk? »A magyarok elnevezésének kialakulásában nem csekély szerepet játszott az a körülmény, hogy nem értették a környező népek nyelvét« – olvassuk. S azt is, hogy a lovas nomád őseink endogén házassági gyakorlatot követtek, vagyis nem hoztak idegen asszonyt a házhoz (jurtához). Nehezen egyeztethető össze ez mondáinkkal (Dul leányainak elrablása Meotiszban), törökös fajú jellegünkkel. Árpád-házi királyaink s általában férfinépünk vonzódásával idegenek lányaihoz.”

Eddig Sente Imre gondolatébresztő szentenciáiból... A nagyon mélyen alvókban már a dogmák úgysem ébrednek fel semmitől. Valakinek finnül, ugorul s törökül is

kellett szólni hozzánk, hogy mi magyarul szóljunk gyermekeinkhez, unokáinkhoz, kik osztrákok, svédek, amerikaiak lesznek. Egyenes ágon (ez a világ sora???)...

Am hogy „itthon”, önkörünkben véleménykülönbség miatt – saját „másik felünket”, másik példányunkat tekintsük, nézzük, tartsuk *berbernek*, *némának* (jóllehet ez nem kizárólag és főleg magyar tulajdonság, de pont IMÁZS-keresés, ARCULAT-paszszoltatás közben) elég hülyén néz ki, még ha ezerszáz évnyi hétköznapi alatt mindennapos is volt. Most, az eddigi sorának végén, mintha már végig jártuk volna az egész ábécét, ideges Y-ként viselkedünk.

*

Sajnálatos módon kül-képünk alakítása közepette még rengeteg az ilyen belülről tisztázandó. Például azt hihetnénk, hogy bár a hivatalos Magyarországon és bár érzelmileg tarthatatlan annak helyeslése, hogy a nemzetet, (országot „ki rút kelepében...”) időnként feldarabolják, önmagán belül megosztják, meghasonlásba kergetik (egyik „fele” be akarja hívni a németeket, az oroszokat, másik ki akarja küldeni őket). De nem: mindig akadnak itt, akik éppen ebben találják meg a számításait, ezt szorgalmazzák ki.

Sajnálatos módon, immáron nem csak külső érdekek munkálkodása, de hivatalos, mérvadó magyar politikus-körök kétértelmű működése folytán, éppen az újabb ezredfordulón mindenkire, a magyarságra is együttesen háruló egyáltalán nem jelképes, ünnepléses erőfeszítések időszakában – kénytelenek vagyunk hangsúlyozni, hogy a „Trianonokat” nem mi kértük, ám azóta életerőnk, energiáink, úgyszólván vitalitásunk jelentős részét leköti, igénybe veszi a miattuk nagyon megváltozott, megkeményedett *modus vivendink* elméleti és gyakorlati kezelése. Hangsúlyozandó, hogy nem a határok megváltoztatása, a területvesztés a fő veszteség, hanem *ahogyan* a dolog haszonélvezői a magyarságot emberi és jogi, emberjogi szempontból kezelni merészelik, azóta, folyamatosan. Bármilyen előjelű, nacionalista, diktatórikus, demokratikus rezsim alatt.

Mozgalmaink tehát nem területi, hanem ilyenirányú „visszakövetelések”: a helyzetet nagyvonalúan kezdeményező, de utána soha többé nem ellenőrző fórumokhoz ezért apellálunk. Ezért folytatnak sérelmi politikát, főleg a magyar határokon kívüliek. Mert az *anyaországnak* nevezett, *másképpen elcsatolt* közép-prés hozzáállását is felül kell és lehet vizsgálni időnként ebből a szempontból.

Lehet, hogy országgént is más lett mára Magyarország. De a magyar nemzet megmaradt mindazonáltal, *múltja eszmei birtokában*, közösen, érintetlenül egyelőre. Nyolc évtized után is. Következésképpen ennek a nemlétező felelősség-szünetnek az ürügyébe, egy kisebb imázs ügyesen kifaragott pápua-maszkjába a maradék ország nevében senki nem kapaszkodhat, csak ha kifejezetten szabadulni szándékozik a teljesség gyámolításának gondjától. Mivel a szóban forgó Magyarság-nevű entitást nem 1990-ben, nem is 1949-ben, még csak 1919-ben sem találták ki –, „csatlakozásra” sem szólítható fel múltja nélkül. *Európában ma minden minimum ezeréves*. (Még Amerikában is még mindig csak „Európa” éri el a plusz-mínusz ötszáznyit!)

Tényként kezelendő: nem egy kegyes vagy kegyetlen mérlegelés végeredményeként meghagyott maradék – egy jelkép-etalon – *hanem az egész magyarság kell hogy elnyerje az esélyt a túlélésre, a megmaradásra*, annak a nagy európai szellemiségnek a jegyében, ahol foka és angolnafajok kihalása ellen küzdenek. (Persze nem tudni, mit kezdenénk vele, ha előkerülne egy Mikulás-csomagból a legeslegutolsó gepida vagy

longobárd.) Jó volna, ha ezt sehol máshol, de legalább Budapesten így gondolnák. Mert annak az „előzménynek” – bármely változások ezek légyen – nem a Ferencvárosban, nem is Csíkbán, de még csak Clevelandban sincs áthelyezve a központja. Ez csak együtt és Budapest által mutatkozik és működtethető, az emberi nem javára.

*

Mi, „külmagyarok” mégis „itthon”, nem rossz opcióink hátrányait szenvedjük meg, s bennünk a magyarság egyharmada. Közben, főleg az újonnan alakuló Kolumbusz-tojás-játékszabályok szerint viszont úgy tervezik, hogy – jóllehet az államhatárokra a térségben mások atavisztikus görcsökkel tekintenek továbbra is, nem etnikai, hanem állampolgári alapon fogják csupán kezelni a „hovatartozást”.

Általános érdekünk egy szilárd tekintélyű új Magyarország, ez nem vitás. A nemzet másképp érintett egyharmadát is csak ő képviselheti, még hogyha az elmozdult helyzetek, változó politikai divatok, nemzetközi szerkezetek szerelése, terminológiája szerint lassan nemhogy jogos, de egyenesen kárhóztatható is ennek megfogalmazása és megint, már megint szemérmeskedni kéne. De tudnunk kell: hogy állunk önmagunkkal, mivel Magyarország – tekintve a többszörös masszív kirajzásokat –, Magyarország most már soha nem is lehet azonos a magyarsággal, a magyar nemzettel, a magyar nyelvűség szervezete és termelte kultúrával. A magyar kultúra egyharmada, méretarányosan, egyenesen extra Hungariam keletkezik ezután – ez azért fontos tény! Nemkülönben a századévek óta elkezdődött majd meg-megálló magyar polgárosodás is tovább folyik *ott is*, patinás színhelyeken, ahol elkezdődött, ugyanazokban a városokban – Pozsonyban, Kassán, Szabadkán, Szebenben. És Bécsben, és Bukarestben...

Lehet egy kicsengéssel több? Avagy magaalátört nemzettudattal bicegni tovább, végig –, ez a kettő nem azonos. Nem mindegy mit találunk. Egy realitás folytatása csakis egy másik realitás lehet. Valóban: hol vannak a hunok, a herulok, a gepidák, a longobárdok?... Mégis a nemzethalál és a „*mi vagyunk a cica*” között oscillálunk, imázs-építésünk csupa üdítő játék. Jöhet az ellen-móttó:

*„Most már hiába harangoznak.
Megnyert csatáktól elveszett
esélyekről hiába hoznak
mind hangosabb jóhíreket”*

(L. A. Déli harangszó)

IV. A hiány bőisége

*„Hol terül el a mai Magyarország?
Joghézagokon.”
(Euroatlanti találókérdés)*

Nem félünk a Nyugattól: nem esz meg, csak megkóstol. Megtette annyiszor legalább, mint a Kelet. Azokkal is, akiket lenyelt. Vagy kiköpött s aztán a történelem humusza dolgozta fel őket. Érdekes (már népszerűsödő) képzeletjáték némi (pátosznál egészségesebb) öniróniával: miért is nem mentünk kissé tovább, most mi lehetnénk a svájciak... avagy „Reding Itel – biztos vitel”, ahogy a kártyástáncszó állítja. Mi a magyarok vagyunk. Mi maradtunk a magyarok. Egyelőre (ezer plusz nyolcvan év után is), függetlenül attól, hogy hány határ (neader)tájjába tálalnak föl.

Más kérdés, hogy a következő lépés keresése közepette az egész szertartás (is) emelkedik (vagy züllik), rituális játékká komolytalanodik – vagy komorodik. Úgy-hogy végül ugyanannyi időt és energiát fordítunk evidenciák ismételt felmutatására vagy háttérbeszorítására, haditáncok eljárására a látszatok körül, amennyit a megoldásokra, az élet élvezetére. *Kolumbusztojástánc*-koreográfia, vagy tényleg sürgősségi beavatkozás – ez mindig attól függött: hol foglalkozunk az üggyel – a bécsi haditanácsban, vagy Szigetvár kapuboltja alatt, konkrét kirohanás előtt ötperccel. Am fokozni csak egy darabig lehet. Vagy Mohács (Nagymajtény, Világos, Trianon) volt a *valódi* végveszély, vagy *még ez se az*.

Én Szigetvárat építék s légvárépítésnek a pest-budai korzó fölé emelkedőt tartom, ahol mostanában megint bizottságokat telepítenek, költségvetéssel, komputerrel a tudományos imázsszerkesztésre profi hologram-mozigépészekből és épészekből. Néha az utcára, az istenadta nép közé is kikerül egy-egy bizonyíték, hogy odafenn olyan reálpolitika ütötte fel a fejét, mely Versailles-jal, Washingtonnal számol, de Kolozsvárt már csak kártyavárnak tekinti.

Vekerdi László *Negyedik kiegyezés* című, a Tiszatájban megjelent tanulmányából emelem ki pedig, hogy: „Akik ma annyit hivatkoznak a polgárra, nem tudják, kire hivatkoznak... A polgár tudná, hogy nem a demokrácia *kerül sokba*, hanem a pazarlás, a lopás és a hülyeség. Világméretekben immár, mert ez is benne van a globalizációs csomagban.”

És ahogy az előttem szólók közül Sándor Ivánt is parafrázáljam: a mi talányunk bizony szellemi! A végül mindig kikerülő, kikerekedő megoldás, válasz pedig jó esetben elégedett bólintásra ösztönzi a teoria Szfinxét s utunkra enged, egy kis újabb malenkij robotra, hónunk(s *bonunk*) alatt a héttörpe-csákánnyal a lelkiismereti szibériák ólom-és rézbányáiba. De semmilyen „Szezám-tárulj!” kiáltás már nem lesz kulcsa élethelyzetünknek. Mert az nem becsületes, természetes képződésű szikla, melyből Mózesek és Szent Lászlók s egyéb kőmorzsolók még bármit fakaszthattak; ez előre megfontoltan bebetonozott bunker, ravasz, bár vásári, vidámparki Maginot-vonal, elmekórházi műlabirintus. Ez olyan Trója, melyet ásatásokról elcsent valódi romelemekből direkt egy suta, de hatásos fa-ló köré építettek magukat büszkén megnevezni kívánó névtelenek, annak jegyében, hogy Magyarország ne legyen, hiszen nem is volt.

Mit csinál – tehát – a micsoda a micsodával? burkolná bölcs esélyű találókérdésbe Karinthy, hogy ne mondhassa el senkinek, csak mindenkinek *a mi verziókat is*. Mert a talánnyá tett nyilvánvalóságokkal nem a történelem, nem a politika, legfennebb a poétika foglalkozhat anélkül, hogy méltóságán sérelem essék s hogy illetékességi szövevényekbe ne bonyolódjék. Én is vallom: Közép-Európa (s egyáltalán Európa) maga is öregség. Ha valamit ennyiszor kell elismételni, annak közönsége, hallgatósága, akár szenilis, akár infantilis, kár időt pazarolni az informálására. Am ha egyenesen mint döntőbíróshoz kell fordulni hozzá, akkor pillanatnyilag minden reménytelen. Meg kell várni a következő emberiséget. Mely vagy olvasottabb, képzetebb, értelmesebb lesz. Vagy neanderthalibb.

Addig is...

Az, hogy elfogyott a legelő, vagy a vadállomány, kezdetlegesebb korunkban rendszerint továbbpöccintett bennünket is. Onnan, ahonnan már semminek a „hiánya” (a szabadságnak, függetlenségnek) sem kényszeríthetett tovább, nem is mozdulunk. Szétfúj-e most végre mégis a szél, mely másoknak már a poraival se játszik itt?.... Mert:

integrálódni is csak addig lehet, muszájkodhat, *mint másoknak*. Hogy most, annyi minden után ne gebedjünk bele mégis. Csak annyira, mint szoktunk. Mint megszoktuk.

Így aztán „arculatunk” elsősorban önmagunk használatára való. Önmagunk számára legyen tisztázott és tisztességes. Ellenkezőjére a nyomás, a kényszer magyarázat lehetett mindaddig, amíg idegen katonaság állomásozott egyes kaszárnyákban és egyes fejekben. Most látszólag egyes fejek is elvonultak, bizonyára erőt gyűjteni. Akkor? Körülnézek... s meddig látom tamilságom, KGST-piacozó ukránságom kényszerét, épületes robotképét – „honfiság” helyett a haza (görbe)tükrében? Egy új erkölcsi érzékkért szállunk síkra, mely ne legyen megint elkötelezettebb valami elegáns megfoghatatlanság, mint a kezünkől kiejthető legkönnyebb dolog: tulajdon sorsunk iránt. *Ma még – annyi minden ellenére – magyarok vagyunk, valamennyire, valamennyien*. Ne Juliánuszok, jogi, pénzügyi, egészségügyi, vámügyi, emlékirat-rubrikáiból bukkanjanak fel valaha a most szükséges megoldások. Lehet egy kicsengéssel több? „Nem tudom hová tartunk, de alig várom, hogy odaérjünk.” (Jelenkori Névtelen.)

Kolozsvár–Budapest, 1998. nyarán

KÁNTOR LAJOS

Magyarságom és a madár-metaforák

1998 NOVEMBERI UTAZÁS, ADOTT TÉMÁRA

Ez a november mintha a *Tiszatáj* kérdéseit akarná kiemelni: Honnan jövünk? Hová megyünk? És ide-oda utazásaink közben természetesen választ kell adnunk arra a kérdésre is, hogy mik vagyunk. Vigécek? A Biharpüspöki és Biharkeresztes közt húzódo határon még könnyű áthaladást kihasználó, fenekükön megülni nem tudó vándorok? Vagy egyszerűen: romániai magyarok, akik otthoni, erdélyi gondjaikat szeretnék legalább részben Budapest segítségével megoldani, minthogy Bukarest erre sajnos képtelen (ha akarná, sem tudná ezt a mai gazdasági helyzetben megtenni), Kolozsvár pedig, nos, Kolozsvár... Persze, önerőből kellene, úgy volna méltányos, európai, beleértve magyarságunkat, a kultúra reprodukciójának gondjait. Sokféle reakció lehetséges, elméletileg, ezredvégi útkeresésünkben, a repatriálástól vagy readaptációtól a rebellióig, közbeesőleg a szelídebb reklamációval próbálkozva. A realitásokat szem előtt tartva, ha nem akarunk a redukció áldozatául esni, alighanem egyetlen megoldásnak a reform kínálkozik, ez volna bizonyítva a regenerálódás, a rehabilitáció legbiztosabb eszköze. Mert igazán ránk férne egy kis (nagy) reneszánsz. Reorganizáció nyomán várhatnánk az újra kiérdemelt reputációt...

Nem folytatom ezt a „re” retorikát (pedig kihagytam ilyen lehetőségeket: *re-*, illetve *respublika*, *respirál*, *restitúció*, *retirál*, *reváns*, *reverzibilis*, *revokál*, *rezervátum*, *rezidens*, *rezignáció*, *rezolúció*) – maradok a retrospektív beszámolónál, annak a felmondásával, hogy mi mindennel vett körül az idei árvizes-havazásos november, mivel kényszerített a szembenézésre. Vagyis: honnak jöttem? mi vagyok? hová megyek? Az ábécében előbb visszavitt a „K” betűhöz, onnan a „H”-hoz és az „I”-hez, majd az „A”-